

**ПАНДЕМИЧНИ КОЛИЗИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА
МАЛКИТЕ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ В ОБЩИНА ВАРНА (НА ПРИМЕРА НА
ФИРМА „АДИГА“ ЕООД)**

Тодор Станков Милков

докторант отчислен с право на защита

Варненски Свободен университет „Черноризец Храбър”

Факултет „Международна икономика и администрация“

Катедра „Администрация, управление и политически науки“

t.s.milko@abv.bg

***Резюме:** Настоящата статия разглежда така актуалния въпрос, а именно – отражението на пандемията от КОВИД-19 върху икономическото състояние на малките и средни предприятия в Община Варна на примера на конкретна компания. Показват се основните икономически показатели, както и тяхното преднамерено влияние върху развитието на икономиката на Варна. Въпросът е комплексен и съвкупен, а връзката - правопрпорционална. Изследват се някои стратегически икономически измерители и специфики, които дават своето неминуемо практико-приложно отражение върху икономическите процеси.*

***Ключови думи:** пандемия, развитие, влияние, предприятия, технологии, финансово състояние, баланс, отчет, приходи, разходи.*

PANDEMIC COLLISIONS ON THE ECONOMIC CONDITION OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN VARNA MUNICIPALITY (ON THE EXAMPLE OF "ADIGA" LTD.)

Todor Stankov Milkov - PhD student

Varna Free University "Chernorizets Hrabar"

Faculty of "International Economy and Administration"

Department of Administration, Management and Political Sciences

***Summary:** This article examines the current issue, namely the impact of the COVID-19 pandemic on the economic condition of small and medium-sized enterprises in the Municipality of Varna, using the example of a specific company. The main economic indicators are shown, as well as their intended influence on the development of the economy of Varna. The issue is complex and cumulative, and the relationship is proportional. Some strategic economic indicators and specifics are studied, which give their inevitable practical-applied impact on economic processes.*

***Keywords:** pandemic, development, impact, enterprises, technology, financial condition, balance sheet, report, income, expenses.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Пандемията от КОВИД-19 поставя икономиката пред безпрецедентни обстоятелства. Изцяло се променят нагласи, навици, сфери на влияние и управление. От една страна, икономическите организации разполагат с ограничени ресурси и едно неефективно управление може да доведе до катастрофални последици за тях в тези нелеки и твърде променливи условия. От друга страна, ако компаниите се възползват умело от настъпващите промени и създадените благоприятни възможности, това може да доведе до значителен икономически просперитет.

Икономическите и социални пазари се променят изключително много, продуктите и услугите също. Пандемията носи след себе си огромни колизии и трансформации от комплексно естество. Но тя не е единственият фактор. След отпадането на всякакви ограничителни мерки във връзка с КОВИД-19 военният конфликт Русия – Украйна

продължава да бъде основен фактор, който е доста непредвидим. Хората масово се страхуват за богатата си, а този страх неминуемо води до скок в цените на световните горива, а от там и на цените на стоки от първа необходимост. В момента особено чувствителни са цените на руския газ, който е със световно влияние. Анализаторите отчитат, че пазара е силно волатилен. Наблюдава се едно въздържание на покупки у потребителите, поради страх от влошаване на икономическата стагнация или собствените лични финанси.

Именно тези факти предпоставят избора и необходимостта от разглеждане на настоящата статия. Анализът акцентира на релацията *КОВИД-19 – икономика – малки и средни предприятия* (МСП). Целта е да се онагледят взаимното влияние и факторната предпоставеност. Това води до широка информативност и осветляване на проблема.

Основна цел на изследването е да разгледа влиянието на пандемията върху икономическото състояние на МСП в Община Варна на примера на фирма „Адига“ ЕООД.

Основни задачи:

- 1. Да се съберат първични и вторични данни по изследвания проблем.*
- 2. Да се проведе теоретично проучване, което да обясни процеса на взаимодействие.*
- 3. Да се анализира и обобщи резултатът от направеното първично и вторично изследване.*

МЕТОДОЛОГИЯ

Анализът ще използваме в продължение на цялата настояща статия, защото той обхваща разглеждане на частта от цялото. Обследва се цялостната природа на явленията/процесите/ситуациите. Тук особено внимание се обръща на предмета и обекта на изследване ¹.

Синтезът ще използваме, като допълващ анализа метод, тъй като благодарение на неговите възможности, ще успеем да сглобим отделните части в едно цяло и да си обясним същността на нещата. Тук има възходяща градация на информацията ².

Интерпретацията се включва също в нашия основен инструментариум на работа. Този метод тълкува, обяснява, пояснява семантиката на процесите/явленията ³.

Кабинетният метод ще използваме, за да съберем нужната информация по изследвания въпрос. Той е силно адаптивен метод, неструктуриран и качествен, тъй като не разполага с предварителна яснота относно предмета и обекта на изследване. Това точно позволява обективна преценка и бърза адаптация към ситуационната динамика.

Наблюдението ще ни позволи да обвържем резултатите и да сглобим цялостната картина на икономическите процеси. Това е твърде познат, но и целенасочен метод, който позволява безпристрастност и обективност; смисленост и интерпретативност; съзнателност и планомерност ⁴.

РЕЗУЛТАТИ

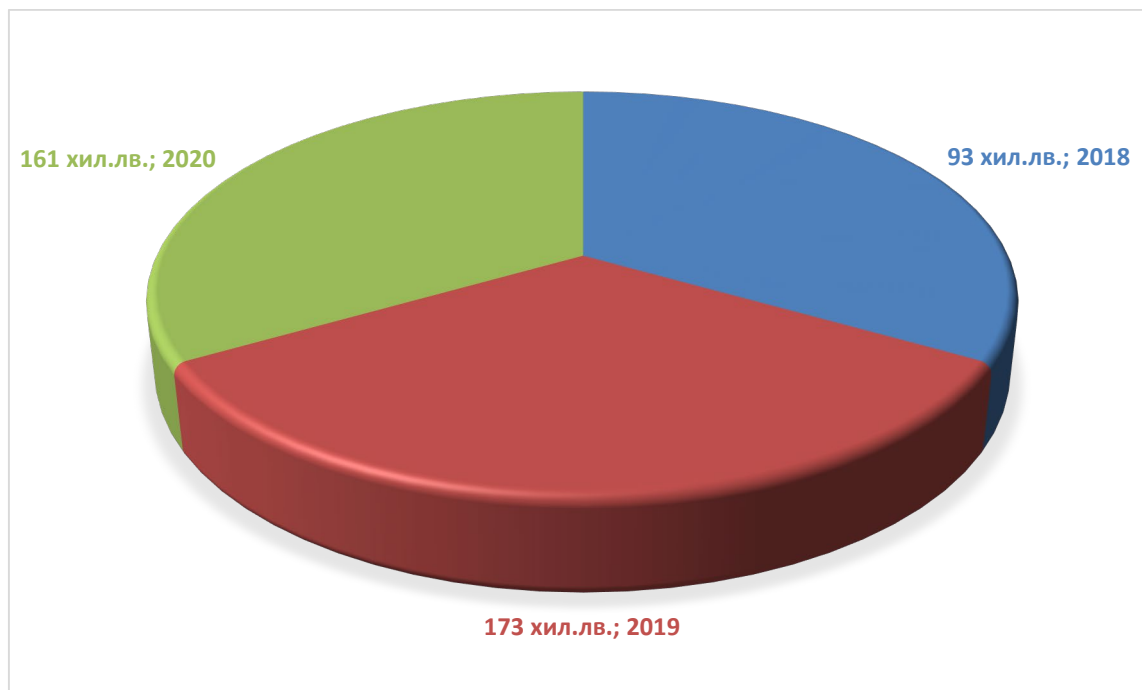
Резултатите от проучването представяме в следващите графики. Всички те онагледяват реално икономическото състояние на изследваната компания по основни ключови икономически показатели. Анализът на данните е старателно изчистен от субективизма на автора. Обхваща отчетният период 2018-2020 г.

¹ Бижков, Г., Краевски, В., *Методология и методи на педагогическите изследвания*, Унив. Изд. „Св. Климент Охридски“, София - Москва, 1999.

² Желев, С., *Маркетингови изследвания*, Унив. Изд. „Стопанство“, С., 2008, с. 63.

³ Цит. изт., с. 76, 141.

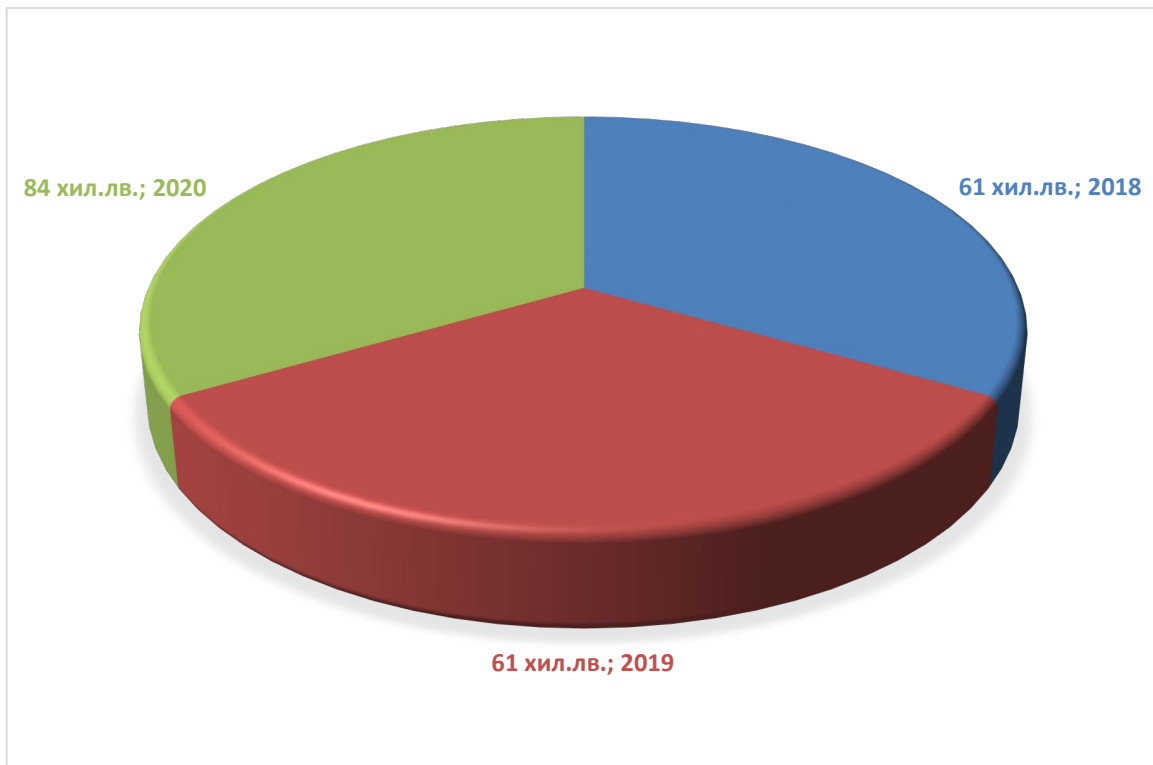
⁴ Горанова, Е., *Наблюдението като изследователски метод за измерване на интензивността на обучението в мултимедийна среда* – В: *Научни трудове на Русенския университет*, Т.54, 2015.

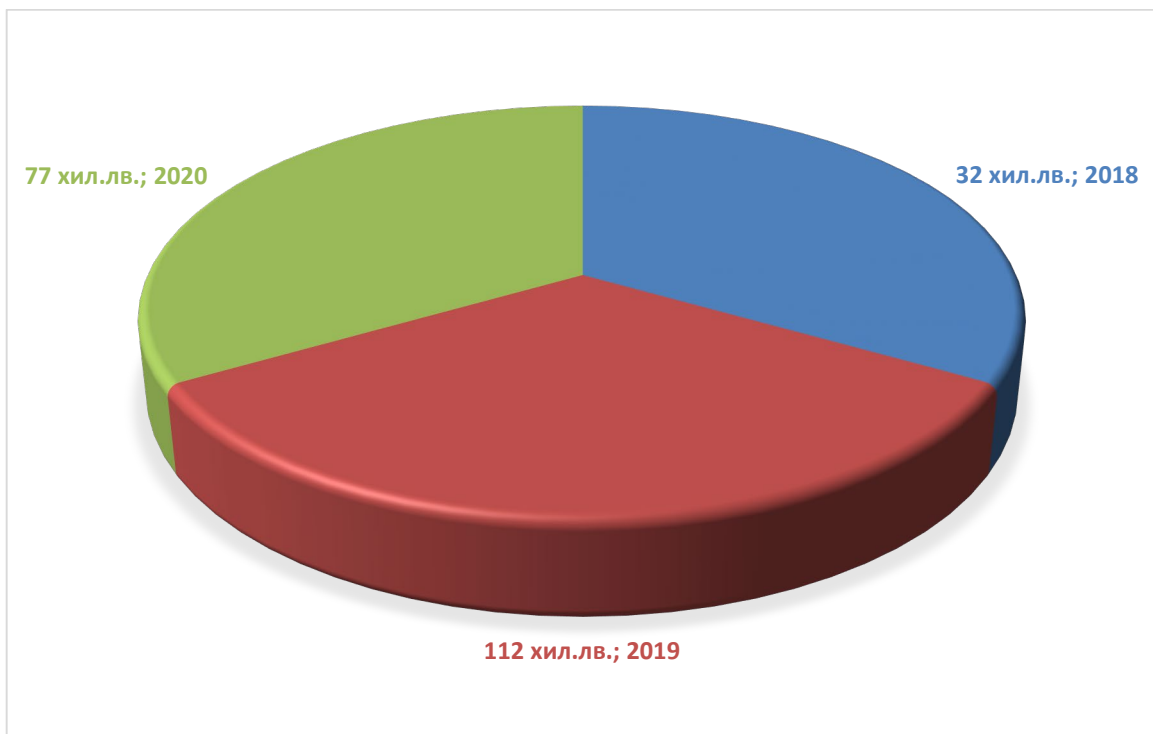
Фиг. 1. Общо приходи на фирма „Адига“ ЕООД, гр. Варна за периода 2018-2020 г.

Общите приходи на компанията включват оперативни приходи и финансови приходи. Нетните приходи от продажби на фирмата са резултат от нейната дейност, а именно дейности в областта на услугите (строителство). Това е дълготраен актив в баланса на фирмата, която спада към сектора на малките и средни предприятия. Към 2019-2020 г. разполага с 5 души персонал. Всички приходи са регистрирани от обичайна дейност на фирмата, без наличие на инвестиции и заеми. Докато приходите за отчетните 2019 и 2020 г. са относително близки по стойност, то през 2018 г. показателите са съвсем различни. Става ясно, че общите приходи на фирмата за 2019 г. са почти два пъти повече от тези през 2018 г. За 2020 г. (началото на пандемията) се наблюдава известен отлив от стойността на общата печалба, но все пак компанията успява да запази стабилитет и финансова устойчивост на пазара на строителни услуги в Община Варна.

Следващата графика представя общите разходи за дейността на фирма „Адига“ ЕООД – гр. Варна. За изследвания период 2018-2019 г. се забелязва еднаква разходна стойност, докато за първата година от пандемичната обстановка в страната разходът нараства с около 1/3 част. Определено и тук последиците от пандемията не подминават икономическите показатели на компанията. Но винаги трябва да имаме предвид благоприятния цялостен икономически хоризонт, който стои пред нея.

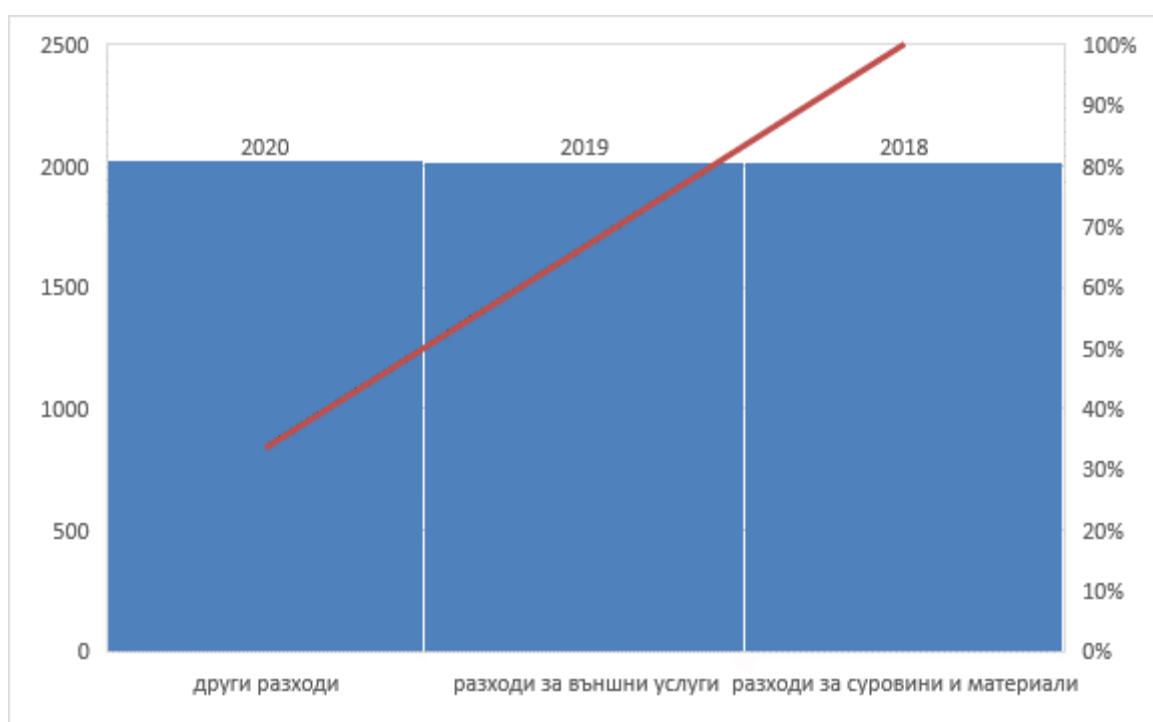

Фиг. 2. Общо разходи на фирма „Адига“ ЕООД, гр. Варна за периода 2018-2020 г.

Фиг. 3. Общо печалба на фирма „Адига“ ЕООД, гр. Варна за периода 2018-2020 г.

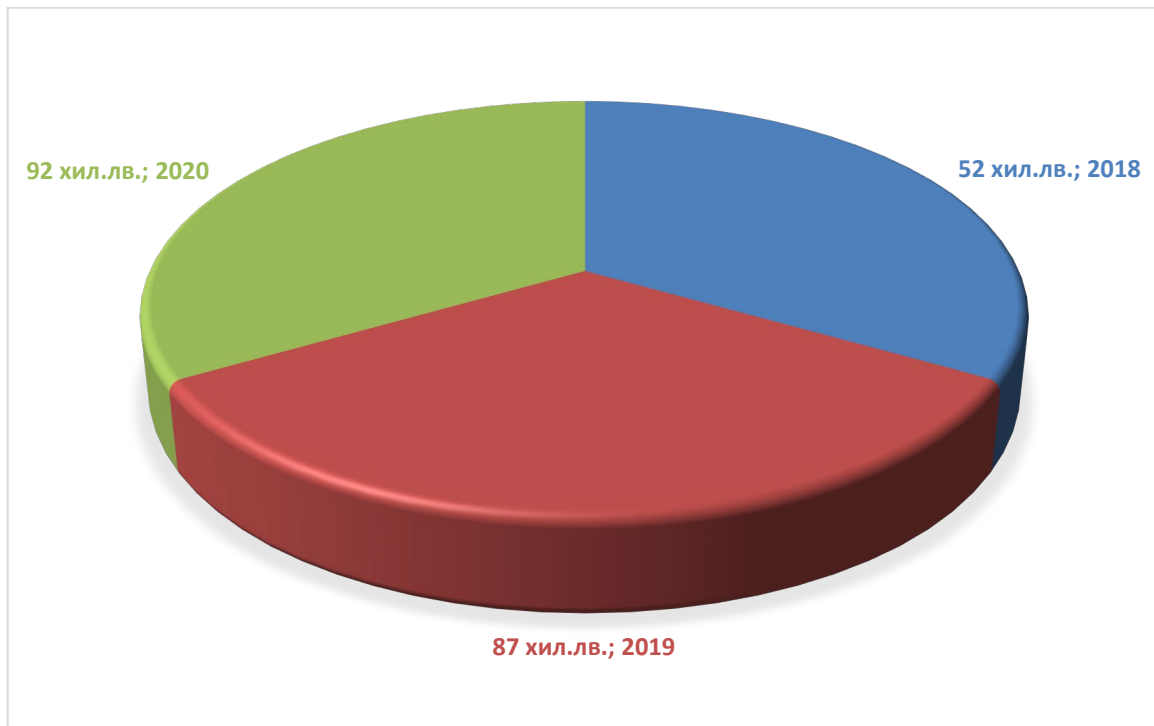
И докато при разходите се наблюдава една относителна цикличност, то при общата печалба на компанията за отчетните години това не е така. Много рязък дисонанс забелязваме за всички три отчетни години – 2018, 2019, 2020 г. Отчетената печалба за 2018 г. е в размер на 32 хил. лв., докато за 2019 отчетна година тя е почти 4 пъти над тази стойност, а спрямо 2020 г. – 2,5 пъти. С други думи, за първата година от обявената пандемия печалбата е по-висока от тази през отчетната 2018 г., но по-ниска от тази през отчетната 2019 г., когато все още пандемията не е обявена в страната. Можем да предположим, че печалбата е пряко зависима от дейността на компанията, а тя от своя страна, от колизиите на пазара.

Фиг. 4. Разходи по три направления на фирма „Адига“ ЕООД, гр. Варна за периода 2018-2020 г.

Горната графика представя разбивка на трите най-често кумулирани разходи за дейността на фирма „Адига“ – разходи за външни услуги, за суровини и материали, и други разходи. Най-висок ръст поддържат разходите за суровини и материали и това е обяснимо, предвид дейността на фирмата – тя трябва да поддържа своя материална база, строителни машини, аксесоари и материали, които са на постоянна финансова

поддръжка. Сферата на други разходи и такива за външни услуги са плаващи и не заемат такъв голям и постоянен дял от годишната разходна част на фирмата.

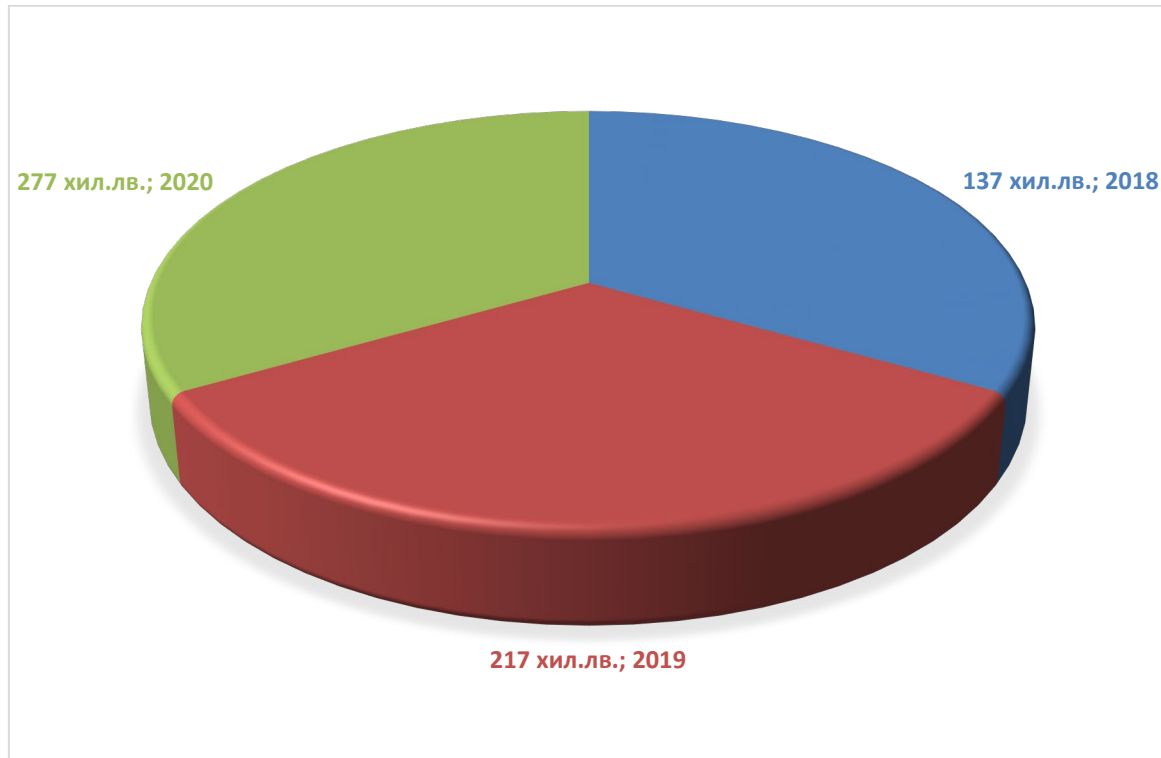

Фиг. 5. Вземания на фирма „Адига“ ЕООД, гр. Варна за периода 2018-2020 г.

Вземанията са в сферата на възможното за финансовата устойчивост на фирмата. Считаме, че предвид балансовата ѝ стойност от последните години, тя е в състояние да издържи подобен плавен цикъл. Те включват: вземания от клиенти, от доставчици, от други предприятия, и друг вид вземания. Можем да предположим, че това са задължения към фирмата от изпълнени поръчки, но неплатени веднага; от текущи заеми; от минимални инвеститорски актове. Като цяло те добавят стойност към общата капиталова икономическа стойност на фирмата и могат да бъдат част от постоянната задбалансова стойност.

Следващата последна графика от серията фигури, представящи важни икономически показатели от дейността на фирмата, представя нейните парични средства. Те включват: касова наличност, наличност по сметки, наличност по различен тип валути, наличност от разплащателни сметки, парични еквиваленти, сметки в чужбина, блокирани средства. Тук наблюдаваме значително увеличение на паричните средства. И докато за отчетната 2018 г. те са само 137 хил. лв., то за 2019 г. те са почти

два пъти повече – 217 хил. лв., а за пандемичната цели 277 хил. лв. Това показва една относителна бюджетна стабилност на компанията и много добри благоприятни възможности в бъдещ аспект.

Фиг. 6. Парични средства в наличност на фирма „Адига“ ЕООД, гр. Варна за периода 2018-2020 г.

ДИСКУСИЯ

Въз основа на така получените резултати от проведеното проучване можем да заключим, че пандемията има своето, макар и минимално, отражение върху икономическото състояние на МСП в разглежданата Община, като релацията между тях е двупосочна, и вземем предвид единствено икономическите показатели на предприятие „Адига“ ЕООД. Това твърдение не може да се отсъди нито като напълно вярно, нито като напълно грешно. Върху него сугестират редица външни фактори. Но като цяло Община Варна си остава най-големият икономически център в район Северен и Североизточен и затова икономиката е силно централизирана в посока развитие сферата на услугите.

Повече от половината от икономиката на Общината се основава именно на услугите, защото те добавят стойност.

Нетните приходи от печалби за последните няколко години се намират в прогресивен растеж. А сектора на строителството се намира на второ място веднага след този на търговията. Разглежданата фирма „Адига“ ЕООД е вид микропредприятие с дейност именно в сферата на строителните услуги. В сферата на строителството услугите растат и добавят нова стойност към общата стойност на икономиката в Общината. Това можем да си обясним с непрекъснатия растеж на дигиталния сектор ⁵.

Освен всичко не бива да забравяме, че Общината е силно повлияна и икономически субективизирана от морската промишленост, която неминуемо произтича от близостта на Черно море. От тази промишленост произтичат различни сектори – кораборемонти, корабостроителство, морска търговия и т.н. Тези сектори донасят много добавена стойност, помагат за цялостното развитие на икономиката в Общината и разбира се – осигуряват голяма част от заетостта на регионално ниво. Необходимо е да се знае, че нараства заетостта в Общината, която е концентрирана именно в малките и средни предприятия ⁶.

През разглеждания период 2018-2020 г. икономиката на Общината се доминира предимно от сектора на услугите, заемащ 80% от брутната добавена стойност. Секторът строителство отбелязва ръст от 55%, което се обяснява с търсенето на имоти – жилища и офис помещения, както и придобити такива, нуждаещи се от текущи ремонти, реконструкция и обновяване. Наред с развитието на технологиите и дигитализацията нарастват и изискванията и желанията на потребителите и те търсят все повече удобства и иновации, свързани с тези удобства. Във връзка с туристическия профил на Общината голяма част от малките и средните предприятия в нея са насочени към осигуряване на дейности, насочени именно в задоволяване на туристическите потребности ⁷.

Смятаме, че всички промени, случили се до този момент в областта на финансовото състояние на малките и средни предприятия, говорят за сигурна и продължаваща трансформация в тази насока и за в бъдеще. Ще продължават да се променят начинът ни на живот, естеството на работата ни, начинът, по който се извършват редица услуги.

⁵ Отчет за 2021 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

⁶ https://planvarna.bg/wp-content/uploads/2021/10/prezentacziya_sastoyanie-na-mestnata-ikonomika_piro-varna.pdf - проверен на 16.10.2022 г.

⁷ План за интегрирано развитие на Община Варна 2021-2027 г.

Препоръки:

- компанията да използва наличния си потенциал за развитие;
- алтернативен поглед върху развитието на своята бъдеща финансова устойчивост;
- използване на инвестиционни възможности;
- въвеждане на електронна диверсификация на дейността;
- въвеждане на оценъчна система за атестация на персонала;
- ефективно разчитане и използване на технологиите, вследствие въвеждане на иновации в сферата на строителните услуги.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изводите, които можем да направим в резултат на емпиричния анализ, са:

- предложеният научно-оценъчен апарат е добър инструмент за диагностика и прогнозиране;
- разгледаната компания е добър пример за оптимизиране дейността на други МСП в по-малко развити региони и области в страната;
- компанията показва добро ниво на ефективност на икономическо състояние в посока финансово усъвършенстване;
- измеримите икономически показатели съдействат за установяване динамиката на икономиката в периода на пандемична обстановка във Варненска община.

Проучените и анализирани научно-емпирични постановки в справочната литература и практика на МСП допринасят за набелязване на концептуални опори на конкретното проучване, както и за аргументиране на практико-теоретичната актуалност и перспективност на изследователския проблем, означен в темата на настоящата научна публикация. Конструираният инструментариум за емпиричното изследване доказва своята плодотворност за неговото реализиране така, че да се събере значителен по обем и съдържателност емпиричен масив от данни по темата.

ИЗТОЧНИЦИ:

1. Бижков, Г., Краевски, В., *Методология и методи на педагогическите изследвания*, Унив. Изд. „Св. Климент Охридски“, София - Москва, 1999.
2. Боянов, Л., *Съвременното дигитално общество*, ИК ЛИК, С., 2014.
3. *Годишен доклад на омбудсмана*, 2021 г.
4. Горанова, Е., *Наблюдението като изследователски метод за измерване на интензивността на обучението в мултимедийна среда – В: Научни трудове на Русенския университет*, Т.54, 2015.
5. Желев, С., *Маркетингови изследвания*, Унив. Изд. „Стопанство“, С., 2008.
6. *Отчет за 2021 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)*
7. *Отчет за приходите и разходите на компания „АДИГА“ ЕООД за 2018 г.*
8. *Отчет за приходите и разходите на компания „АДИГА“ ЕООД за 2019 г.*
9. *Отчет за приходите и разходите на компания „АДИГА“ ЕООД за 2020 г.*
10. *План за интегрирано развитие на Община Варна 2021-2027 г.*
11. *Счетоводен баланс на компания „АДИГА“ ЕООД към 31.12.2018 г.*
12. *Счетоводен баланс на компания „АДИГА“ ЕООД към 31.12.2019 г.*
13. *Счетоводен баланс на компания „АДИГА“ ЕООД към 31.12.2020 г.*
14. https://planvarna.bg/wp-content/uploads/2021/10/prezentacziya_sastoyanie-na-mestnata-ikonomika_piro-varna.pdf - проверен на 16.10.2022 г.
15. https://ue-varna.bg/uploads/filemanager/303/publishing-complex/2020/Economic_science_education_real_economy_T3_2020.pdf - проверен на 16.10.2022 г.
16. https://ejournal.vfu.bg/pdfs/STATIA_e-Journal%20VFU-NOV2021.pdf – проверен на 16.10.2022 г.